

Globalleşme ve Ulus-Devlet

Globalization and Nation-State

Tuncay Önder, Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, E-Posta: tuncay.onder@hbv.edu.tr

Anahtar Kelimeler:

Globalleşme,
Global Toplum,
Globalcilik,
Ulus-Devlet.

Öz

Bu makale, globalleşme ve ulus-devlet arasındaki karşılıklı etkileşime odaklanmaktadır. Globalleşme temelli 'evrensellik' iddiaları, 1990'ların başında sosyal bilimlerde güçlü bir karşılık bulmuştu. Siyasal sınırların anlamsızlaştığı bir dünyaya doğru ilerlendiğine, ulus-devleti aşındıran dinamiklerin dolaşımında olduğuna dair kuvvetli bir inanç mevcuttu. Global değişim dinamiklerinin sınır tanımaksızın bütün ülkeleri etkisi altına aldığı konusunda geniş bir mutabakat oluşmuştu. 'Dünya toplumu', 'global toplum' kavramları gittikçe genişleyen bir kullanım alanı buldu. Bugün, globalleşmeye dair iyimserliğin zayıfladığı ve ulus-devletlerin görece olarak yeniden güç kazanmaya başladığı bir konjonktürden geçiyoruz. Hâlihazırda, globalleşme tartışmaları, çoğunlukla, eşitsizlikler ve çatışmalar üzerinden yürüyor. Bu çalışmada globalleşme, toplumları ekonomik, siyasal ve kültürel açıdan bütünleştiren, farklılıkları ve çatışmaları ortadan kaldıran bir süreç olarak ele alınmaktadır. Globalleşme, bütünleşmeyi ve farklılaşmayı bir arada içeren çok yönlü ve diyalektik bir süreci ifade etmektedir. Makalenin ana gövdesini, sosyal teorideki globalleşme tartışmaları oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Giddens, Robertson, Beck ve Bauman'ın globalleşme analizleri üzerinde mümkün olduğunca kapsayıcı biçimde durulmaktadır. Sonuçta, globalleşmenin gerçeklik boyutuyla 'retorik' boyutunun ayrıştırılması gereğine işaret edilmekte, ulus adına konuşabilecek ulus-devletten daha meşru bir aktörün henüz ortada olmadığı gerçeğinin altı çizilmektedir.

Keywords:

Globalization,
Global Society,
Globalism,
Nation-State.

Abstract

This article focuses on the mutual interaction between globalization and nation-state. The claims of 'universality' based on globalization found a strong response in the social sciences in the early 1990s. There was a strong belief that the dynamics that erode the nation-state were in circulation, moving towards a world where political boundaries became meaningless. There was a broad consensus that the dynamics of global change affected all countries without boundaries. The concepts of 'world society' and 'global society' have found increasingly more widespread use. Today, we are going through a conjuncture in which the optimism of globalization is weakened and the nation-states are beginning to regain their relative power. At present, the debates on globalization are mostly based on inequalities and conflicts. In this study, globalization is not considered as a process that integrates societies economically, politically and culturally and eliminates differences and conflicts. Globalization refers to a multifaceted and dialectical process involving integration and differentiation. The main body of the article is the discussions of globalization in social theory. Within this framework, globalization analyzes of Giddens, Robertson, Beck and Bauman are emphasized as comprehensive as possible. As a result, it is pointed out that the 'reality' dimension of globalization should be separated from the 'rhetoric' dimension and the fact that there is no more legitimate actor than the nation-state that can speak for the nation is underlined.

Giriş

Bu makale, globalleşme ve ulus-devlet arasındaki karşılıklı etkileşime odaklanmaktadır. 1990'ların başında globalleşme temelli 'evrensellik' iddiası, sosyal teori içinde güçlü bir kök salmıştı. Bununla bağlantılı olarak, siyasal sınırların anlamsızlaştığı bir dünyaya doğru ilerlendiğine, ulus-devleti aşındıran dinamiklerin dolaşımında olduğuna dair kuvvetli bir inanç mevcuttu. Global değişim dinamiklerinin sınır tanımaksızın bütün ülkeleri/toplumları etkisi altına aldığı konusunda geniş bir mutabakat oluşmuştu. 'Dünya toplumu', 'global toplum' kavramları gittikçe genişleyen bir kullanım alanına kavuşmaktaydı. Bugün, ulus-devletlerin 'yeniden güçlendiği' bir tarihsel konjonktürde, globalleşme tartışmaları daha ziyade eşitsizlikler ve çatışmalar üzerinden şekillenmektedir. Baştan ifade etmek gerekir ki globalleşme, toplumların ekonomik, siyasal ve kültürel etkileşimler yoluyla işlevsel olarak bütünleştiği, ülkeler arasındaki farklılıkların ve çatışmaların giderek yok olacağı anlamına gelmemektedir. Globalleşme, bütünleşmeyi ve farklılaşmayı bir arada içeren çok yönlü bir süreçtir. Buradaki yenilik, toplumsal olguların eskiden olduğu gibi yerel/ulusal sınırlar içinde kalmaması, bir dünya olgusu hâline gelmesidir.

Esasen, 1980'li yıllardan beri, toplumsal, kültürel ve siyasal değişimi tanımlamak ve izah etmek için kullanılan 'anahtar kavram', globalleşmedir. Kavram, içeriğindeki muğlaklığına rağmen, bugünün ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkilerini ve bu ilişkilerin değişim yönünü açıklamada hayli fonksiyoneldir. Değişimin anahtar kavramı olarak globalleşme (Giddens, 2000: 19-20), yerküre düzeyindeki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasıyla bağlantılı süreçler bütünü olarak ele alınmalıdır (Keyman ve Sarıbay, 2000: 23-25). Toplumsal gerçekliğin farklı unsurları arasındaki karşılıklı hareketi ifade eden bu süreçlerin diyalektik bir karakter taşıdığı unutulmamalıdır (Keyman ve Sarıbay, 1998: 91). Globalleşme, eşzamanlı olarak, bir yandan toplumlarının birbirlerine benzemesini, paylaşılan global bir kültürün ortaya çıkmasını, diğer yandan da toplumların, toplulukların ve kimliklerin kendi farklılıklarını tanımlayarak ifade etmesini birarada içermektedir.

Sosyal Teoride Globalleşme Tartışmaları

Globalleşmenin teorik analizi, ağırlıklı biçimde, Giddens, Robertson, Beck ve Bauman'ın çalışmalarına dayanmaktadır. Başka bir deyişle globalleşmeye ilişkin tartışmalar, sınırlarını büyük ölçüde bu çalışmaların belirlediği bir çerçevede yürütülmektedir.

Giddens'a göre globalleşme, "uzak yerleşimleri birbirlerine, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması"dır (Giddens, 1994: 62). Ancak bu, diyalektik bir süreçtir; yeryüzü ölçeğinde yükselen makro ve mikro milliyetçilikler, kültürel kimlik ve yerel özerklik talepleri de bu sürecin bir parçasıdır. Globalleşme ile globalleşmeden arın(dır)ma (*deglobalization*) süreçleri iç içe geçmiş vaziyettedir. Toplumsal hareketlerin, kurumların ve bireylerin globalleşme sürecine

basitçe katılmadıkları, bu sürece sıklıkla karşı çıktıkları bilinmektedir. Fakat nasıl ki modern karşıtı hareketler kaçınılmaz bir biçimde ‘modern’ nitelikli iseler, globalleşme karşıtı oluşumlar da benzer biçimde ‘global’ bir kimliğe sahiptir. Dolayısıyla bugünden yarına globalleşmeden bir geri çekilmenin yaşanması mümkün görünmemektedir (Robertson, 1999: 24-25).

Giddens için globalleşme, modernliğin sonuçlarından biridir. Bumânâda globalleşme, moderniteyi var eden ekonomik, siyasal ve kültürel gelişmelerin yerküre ölçeğinde yaygınlık kazanmasıdır. Modernliğin “yapısal olarak globalleştirici” (Giddens, 1994: 62) bir nitelik taşıdığını belirten Giddens, globalleşmeyi, modernliğin zaman ve mekân bağlamında yarattığı dönüşümle açıklamaktadır. Modernite, modern öncesi dönemdeki zaman-mekân birlikteliğini parçalayarak, bu iki kategoriyi birbirinden uzaklaştırmıştır. Modern dönemde zaman-mekân uzaklaşması, bütün önceki dönemlerden daha yüksek bir düzeye çıkmış, yerel ve uzak toplumsal biçimler ve olaylar arasındaki ilişkiler de buna bağlı olarak esnemiştir. Globalleşme, esas olarak, bu esneme sürecinin bir ürünüdür ve farklı toplumsal mekânlar arasındaki bağlantıların dünya ölçeğinde şebekeleşmesini ifade etmektedir (Giddens, 1994: 25, 62).

Giddens, postmodern teorilerin aksine, global gelişmelerin moderniteden kesin kopuş biçiminde değerlendirilemeyeceği görüşündedir. Tam tersine bu gelişmeler, modernitenin dünya ölçeğinde yaygınlaştığını, yani globalleştiğini göstermektedir. Bu anlamda globalleşme, ‘geç modernite’ ya da ‘radikalleşen modernlik’ (Giddens, 1994: 135) olarak da ele alınabilir. Keyman (2002), Giddens’in globalleşmeyi modernitenin bir aşaması olarak ele alan yaklaşımını yanılıcı bulmaktadır. Modernitenin zaman içinde giderek globalleştiği düşüncesi, modernitenin bundan önce daha az global olduğu gibi yanlış bir varsayımı zımnen içerdiğini belirtmektedir. Buradaki evrimci bakışa itiraz eden Keyman’a göre, “globalleşme, sadece uluslararası ilişkilerin evrimci gelişiminde yeni bir aşamayı, ya da eskinin bitişini ve yeninin başlangıcını belirleyen müstakil bir durum değil, aksine modernite sorununu globallik sorununa dönüştürerek, globalleşme sürecini devlet/toplum kompleksine içkin bir unsur kılan bir kopuşu simgelemektedir” (Keyman, 2002: 34).

Giddens, globalleşmeyi dört boyut üzerinden ele almaktadır: Kapitalist dünya ekonomisi, ulus-devlet sistemi, dünya askerî düzeni ve uluslararası işbölümü (Giddens, 1994: 68). Giddens, globalleşmenin birinci boyutu olarak belirlediği kapitalist dünya ekonomisini tanımlarken, Wallerstein’in ekonomi temelli ‘dünya sistemi’ analizinden yararlanmaktadır. Bugün dünya ekonomisinin ana güç merkezleri kapitalist devletlerdir. Esas üretim biçimi de kapitalist üretimdir. Ekonominin siyasetten yalıtılması, kapitalist devletlerin kurumsal yapılanmasına temel teşkil eder. Böylelikle, belli bir ulus-devleti merkez edinen, ancak başka yerlerde bölgesel ortaklıklar geliştiren şirketler, global düzeydeki faaliyetleri için geniş bir hareket alanı elde etmektedirler. Dünya ekonomisinin aslı faileri olan bu şirketler, kendi ülkelerindeki ve başka ülkelerdeki siyasal karar süreçlerini etkileyebilmektedirler. Bu çerçevede kapitalist dünya ekonomisi, siyasal bir merkez aracılığıyla değil, ticaret ve üretim bağlantılarıyla bütünleşmektedir (Giddens, 1994: 66-68).

Globalleşmenin ikinci boyutu, ‘ulus-devlet sistemi’dir. Giddens’a göre ulus-devletler, global siyasal düzenin temel aktörleridir. Çünkü bölgesel ve uluslararası ekonomik politikaların düzenlenmesi ve uygulanmasında önemli bir role sahiptirler. Ancak ulus-devletlerin global etkinliği, siyasal, ekonomik ve askeri güçleri ile orantılıdır. Giddens, globalleşmeyi aynı zamanda “ulus-devletlerin uluslararası eşgüdümlemesi” olarak tanımlayarak ulus-devlet sisteminin globalleşme sürecindeki önemine dikkat çekmektedir (Giddens, 1994: 68-70).

Globalleşmenin üçüncü boyutu, ‘dünya askerî düzeni’dir. Giddens, askerî gücün globalleşmesinden söz ederken savaşın endüstrileşmesi, silâh ve askerî örgütlenme tekniklerinin dünyanın bazı bölümlerinden diğerlerine akışı ve devletler arasındaki askerî ittifaklar üzerinde durmaktadır. Askerî ittifakların globalleştirici etkisi iki biçimde ortaya çıkmaktadır: İlk olarak, askerî ittifaklar birçok durumda ulus-devletlerin kendi toprakları üzerindeki şiddet araçlarının kontrolü konusundaki tekellerini, dolayısıyla egemenliklerini sınırlandırmaktadır. İkinci olarak, bu ittifaklar aracılığıyla yerel çatışmalar global sorunlara dönüşmektedir (Giddens, 1994: 70-71).

Giddens’in analizinde globalleşmenin dördüncü boyutu ‘uluslararası işbölümü’dür. Uluslararası işbölümü sanayileşmeyle ilgilidir. Global işbölümü, gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasındaki farklılaşmaları da içerecek biçimde sürekli genişlemektedir. Böylece, global düzeyde belli bölgeler üretim merkezleri hâline gelirken, belli bölgeler de sanayi dışı üretim faaliyetlerine yoğunlaşmaktadır. Sanayileşme ve gelişmişlik düzeyleri farklılaşmakla birlikte, ülkelerin karşılıklı bağımlılıkları giderek artmaktadır. Sanayi ürünlerinin dünya çapındaki yayılışı, yalnızca üretim alanıyla sınırlı bir etki yaratmamakta, gündelik hayatı da pek çok bakımdan etkilemektedir. Uluslararası işbölümü bağlamında global ekonomik bağımlılığın yükselişi, ülkelerin kendi ekonomileri üzerindeki belirleyiciliğini zayıflatmaktadır. Bunun en önemli sonucu ise ulusal ekonomiler düzeyinde uygulanan Keynesyen ekonomik politikaların etkisinin azalması ve anlamsızlaşmasıdır (Giddens, 1994: 72-73).

Globalleşmenin önemli teorisyenlerinden Robertson’a göre globalleşme, dünyanın bir bütün olarak yapılanmasıyla ilgili somut gelişmelerin kavramlaştırılmasıdır. Bir başka deyişle globalleşme, ‘dünya düzeni’ sorununa kavramsal bir giriştir. Bu süreci anlamanın en iyi yolu, biçim sorunu üzerinde yoğunlaşarak “dünyanın ‘birleşik’ hâle geldiği, ama kesinlikle işlevselci tarzda bütünleşmediği”ni görmektir (Robertson, 1999: 89). Globalleşmeyi devletler arasındaki etkileşim süreçlerinden daha ziyade, toplumsal ve kültürel süreçlerin bir sonucu olarak ele alan Robertson, globalleşme sürecinin genel bir özerkliği ve kendine özgü bir mantığı olduğunu ileri sürmektedir (Robertson, 1999: 102). Ona göre globalleşme dinamiği, ‘evrenselin parçalanması’ ve ‘parçanın evrenselleşmesi’ biçiminde gelişen iki katlı bir süreçtir (Maclean, 2000: 329).

Globalleşmeyi tarihsel zemine oturtan Robertson (1999: 98), 15. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan beş evreli bir globalleşme modeli sunmaktadır. Her evrede globalleşmenin yoğunluğunun ve karmaşıklığının bir önceki evreye göre arttığını belirtmektedir. Bu evreler; oluşum evresi, başlangıç evresi, yükseliş evresi, hegemonya için mücadele evresi ve belirsizlik evresidir. Evreler, tek tek toplumların iç dinamiklerinden

bağımsız biçimde ortaya çıkmakta, ancak kaçınılmaz olarak bütün toplumların iç dinamiklerini etkilemektedir.

Oluşum Evresi, Avrupa'da 15. yüzyılın başlarından 18. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. Bu evreyi belirleyen gelişmeler, ulusların ortaya çıkışı ve Ortaçağ'ın ulus-ötesi (*transnational*) sisteminin çöküşü, bireyin ve hümanizmin öne çıkışı, güneş merkezli dünya teorisi, modern coğrafyanın gelişmesi ve mîlâdî takvimin yayılmasıdır (Robertson, 1999: 99). Başlangıç Evresi, yine Avrupa'da 18. yüzyılın ortasından 1870'lere kadar olan dönemi kapsar. Homojen, üniter devlet yönündeki gelişme, uluslararası ilişkilerin resmileşmesi, uluslararası düzenlemeler, Avrupalı olmayan toplumların 'uluslararası toplum'a kabûlü sorununun gündeme gelmesi ve ulusçuluk-uluslararasılık sorununun temalaştırılması, başlangıç evresinin temel gelişmeleridir (Robertson, 1999: 100). Yükseliş Evresi, 1870'lerden 1920'lerin ortasına kadar geçen zaman dilimine işaret eder. Bu dönemi belirleyen gelişmeler, modernlik sorununun temalaştırılması, ulus-devletin doğru taslağının giderek globalleşmesi, Avrupalı olmayan bazı toplumların uluslararası topluma kabûlü, insanlık hakkındaki düşüncelerin global düzeyde formüle edilmesi, global iletişim biçimlerinin gelişmesi, olimpiyatlar ve Nobel ödülleri gibi uluslararası yarışmaların ortaya çıkması, mîlâdî takvimin global düzeyde benimsenmesi ve ilk dünya savaşının yaşanmasıdır (Robertson, 1999: 100). Hegemonya İçin Mücadele Evresi, 1920'lerin ortalarından 1960'ların sonuna dek sürmüştür. Bu evre savaşlara, Milletler Cemiyeti'nin, ardından da Birleşmiş Milletler'in kurulmasına, Soğuk Savaşın doruğa tırmanmasına, atom bombasının kullanılmasına, insanlığın doğasına ve geleceğine ilişkin tartışmaların yoğunlaşmasına ve Üçüncü Dünyanın billurlaşmasına sahne olmuştur (Robertson, 1999: 101). Belirsizlik Evresi, 1960'ların sonundan itibaren başlayan ve 1990'larda kriz belirtileri gösteren globalleşmenin uç noktaya ulaştığı dönemi tanımlamaktadır. Bu dönemin önemli gelişmeleri, Ay'a ayak basılması, post-materyalist değerlerin vurgulanması, Soğuk Savaşın sona ermesi, nükleer silahların yaygınlaşması, global örgütlerin ve hareketlerin artması, global iletişim araçlarındaki hızlı artış, kültürel ve etnik sorunların yükselişi, insan haklarının global bir soruna dönüşmesi, uluslararası sistemin daha akışkan hâle gelmesi, özellikle çevre hareketleri aracılığıyla insanlığa ilişkin kaygıların yoğunlaşması, dünya toplumuna ilginin artması ve Rio'daki Yeryüzü Zirvesi'dir (Robertson, 1999: 101).

Wallerstein, Robertson'dan farklı olarak, globalleşmenin bugüne ilişkin bir kavram ve/veya olgu olarak değerlendirilmesine itiraz etmektedir. Ona göre globalleşme, dünya sisteminin yapısal krizine işaret eden bir 'geçiş dönemi'ni tanımlamaktadır. Sistem karşıtı hareketlerin ve onların yapısal başarısızlıklarının uzun tarihi, devlet yapılarının meşruiyetini ciddi biçimde aşındırarak, varolan dünya sisteminin siyasal dayanaklarını tehdit etmektedir. Bu bağlamda, modern dünya sistemi yapısal krizdedir; sistematik çatlama ve yeni bir yapıya geçişe yol açacak bir kaos dönemine girilmiştir. Yeni oluşacak yapının doğası, henüz belirsizdir ve ilkece öngörülmesi imkânsızdır. Ancak insan müdahalesine ve yaratıcılığına açıktır (Wallerstein, 2000: 264-265).

Wallerstein'a göre globalleşme, siyasal, ekonomik ve kültürel yapıların birbirine yakınlaşması anlamında yüzyıllardır sürmektedir. Ancak globalleşme, yaklaşık beşyüz yıllık süreçte gerçekleşen olayları tanımlamak için kullanıldığında, yanıltıcı bir kavramdır.

Kavram, bundan daha çok yeni bir durumu, bugün de devam eden geçiş dönemini tanımlamaktadır (Wallerstein, 2000: 249). Carî globalleşme hem ölçüğü hem de doğası bakımından oldukça farklıdır (Held vd., 1999: 484).

Beck, bugünün globalleşmesini ‘kozmpolitanlaşma’ olarak nitelendirmekte ve ‘basit globalleşme’ ile ‘refleksif kozmpolitanlaşma’ arasında ayırım yapılmasını önermektedir. Ona göre, modernitenin ilk döneminin paradigmasında basit globalleşme, devletin ve siyasetin, toplumun ve kültürün ülkesel sınırları içinde yorumlanmıştır. Modernitenin ikinci döneminin paradigmasında ise globalleşme, sadece ulus-devletler ve toplumlar arasındaki ilişkileri değil, aynı zamanda kurumlaşmış bir öğrenme süreci olarak refleksif kozmpolitanlaşmanın işaret ettiği toplumsal ve siyasal olanın içsel niteliğini de değiştirmektedir (Beck, 2000: 79).

Gane’e göre, Beck’in globalleşme yaklaşımı, Giddens’in yaklaşımına benzer biçimde ‘refleksif modernleşme’ teorisiyle ilişkilidir. Fakat ikisinin ‘refleksif’ kavramına attıkları anlamlar farklılaşmaktadır. Giddens için refleksivite/yansılama (*reflexivity*), modernitenin sonuçları ve problemlerinin bilgisidir. Oysa Beck için bu kavram, modernitenin sonuçlarını anlamının ve bilmenin imkânsızlığına işaret etmektedir. Bir başka deyişle, bilinmeyen (*nonknowing*) veya farkına varılamayan (*unawareness*) anlamına gelmektedir. Bu fark, endüstri toplumundan (doğrusal moderniteden) risk toplumuna (refleksif moderniteye) geçişin iki ayrı sunumuna yol açtığı için önem taşımaktadır. Beck’e göre, refleksif modernleşmenin endüstriyel toplumsal formların yerini alması, modernitenin kendi sonuçlarıyla birlikte kendisiyle yüzleşmesi bağlamında gerçekleşmektedir. Burada Beck, Giddens’tan iki noktada ayrılmaktadır. İlk olarak Beck, refleksif moderniteye geçişin ‘yansımaya’ndan daha ziyade ‘yansımamış’, ‘özerk, istenmeyen ve görünmeyen’ tarafından yürütüldüğünü düşünmektedir. İkinci olarak, bu geçiş, uzman bilgisinin tekçi/tek boyutlu rasyonalitesini aşındırarak alt/ikincil rasyonalite formlarının ortaya çıkışına ve genel durumun belirsizleşmesine yol açmaktadır (Gane, 2001: 83).

Beck, piyasa egemenliğinin ya da yeni liberalizmin ideolojisi olarak gördüğü ve dünya pazarının siyasal eylemin yerini alması biçiminde tanımladığı ‘globalcilik’ (*globalism*) kavramına eleştirel bir çerçevede yaklaşmakta ve globalin refleksif teorisini önermektedir. Bu teorinin iki temel tespite dayanması gerektiğini belirtmektedir: (1) globallik dünya toplumundaki ekonomik, kültürel ve siyasal formların çatışmasına işaret etmektedir; (2) globalleşme, iktidarın, kimliklerin ve ağların (*networks*) değişen biçimleriyle birlikte egemen ulus-devletlerin ulus-ötesi aktörler tarafından zayıflatıldığı bir süreç anlamına gelmektedir (Gane, 2001: 84).

Bauman, globalleşme tartışmalarında eleştirel bir duruşu benimserken, kozmpolitan demokrasinin ve ulus-ötesi devletin mümkün olup olmadığından daha ziyade, globalleşmenin ortaya çıkardığı sınıf kutuplaşmasının ve belirsizliğin (*uncertainty*) yeni biçimleriyle ilgilenmektedir. Bunların ötesinde, globalleşme sürecinin kazananları ve kaybedenleri üzerinde durmaktadır. Kazananlar, ülke topraklarıyla sınırlandırılmış siyasal ve kültürel birimlerden bağımsız bir varlığa sahip ulus-ötesi seçkinlerdir (*extraterritorial elites*). Ona göre, zaman ve mekânın teknolojik iptâli, insanları ve toplumları, türdeş kılmamakta, aksine kutuplaştırmaktadır. Zaman-mekân kenetlenmesi, belli bir yurda

bağlı olmayan ulus-ötesi seçkinler ile sıradan insanlar arasındaki bağı koparmaktadır. Ancak Bauman, global seçkinlerin ekonomik ve siyasal güçlerine rağmen, globalleşme sürecini asla bütünüyle kontrol edemeyeceklerini de belirtmektedir. Çünkü bu süreç, aktörlerin iradesini aşan kaotik bir işleyişe sahiptir. Bu nedenle insan hayatını zorlayan bir belirsizliğe, güvensizliğe yol açmaktadır (Bauman, 1999: 68 ve 115).

Bauman, mevcut global durumu ‘güvensiz güvenlik’ ve ‘belirsiz belirlilik’ kavramlarıyla nitelendirmektedir (Bauman, 2001: 21). Globalleşme, modernitenin kendine güveninin kesinliğini zayıflatmakta ve ilerlemeye olan inancın yerini geleceğe ilişkin korku almaktadır. Ona göre globalleşme, ulus-ötesi niteliğe sahip güç ile yerel niteliğini koruyan siyaseti ayırarak özel ve kamu alanlarını çözümsüzlüğe sürüklemektedir. Bu durum son derece kaygı vericidir. Çünkü global sınıf hiyerarşisinin farklı uçlarında yer alanlar arasındaki yüz yüze ilişki yok denebilecek kadar azdır; kamu alanı (*ecclesia*) ile özel alan (*oikos*) arasındaki iletişim çok sınırlıdır. Bauman, bu olumsuzluğun aşılmasını ve global özgürlük sorununun çözümünü, ‘*agora*’nın, yani özel ve kamusal sorunların buluştuğu alanların yeniden kurulmasında görmektedir (Bauman, 1999: 29-32).

Parça-bütün gerilimi esasında globalleşme sürecini Giddens birey-toplum etkileşimi ekseninde, Robertson ise toplumlar-bireyler-uluslararası ilişkiler-insanlık bileşenleri ekseninde değerlendirmektedir. Ancak her ikisinin de ortak noktası, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda süren globalleşmenin mekânla etkileşim içinde yayıldığıdır (Aslanoğlu, 1998: 131-141). Globalleşme, farklı mekânsal-tarihsel bağlamlarda varlık kazanmaktadır ve dünyanın farklı parçalarında farklı anlamlar yaratmaktadır. Yani globalleşme, global düzeyde tek biçimli (*uniform*) olmayıp, ulusal ve bölgesel eksende farklılaşmaktadır (Therborn, 2000: 169 ve 172). Bir kuramsal çatı içinde mekân ve sosyal birim arasındaki ilişkinin basit bir yansıma ilişkisi olmadığını belirten Castells (2000: 6-7), mekân ve toplumsal örgütlenme arasındaki ilişkinin globalleşme süreci içinde teorik ve kavramsal bağlamda çözümlenmesi gereği üzerinde durmaktadır.

Globalleşme, çoğul bir fenomendir. Farklı düzeylerde beş ana söylemi vardır: Rekabetçi ekonomiler, toplumsal eleştiri, güçsüz devlet, kültür ve gezegene ait ekoloji (Therborn, 2000: 151-159). Bir söylemler bütünü oluşturan globalleşme, uygarlığa ilişkin, bilimsel/disipline dayalı (sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, kültür çalışmaları, iletişim çalışmaları, vb.), sağ-sol eksenindeki ideolojik ve cinsiyete dayalı varolan söylemleri dönüştürmektedir (Robertson ve Khonder, 1998: 25).

Globalleşme sürecine, birleşik sermaye, egemen devletler, yerel zorlamalar, yükselen insan beklentileri, global örgütler ve teknolojik buluşlar gibi pek çok faktör katkıda bulunmaktadır (Farazmand, 1999: 512). Nicel değişimlerin nitel bir değişime yol açması süreci olarak globalleşme (Robinson, 1998: 564), çok sayıda ampirik göstergeye sahiptir. Bunların başlıcaları, kültürel ürünlerin (kitap, sinema, radyo-televizyon yayınları) ithâli ve ihracı; göçmenler ve yabancılar gibi ikili yurttaşlığa sahip olanların sayısındaki artış; insanların birden fazla dili konuşmaları; göç, iltica ve yabancı öğrenciler örneğinde gözlenen hareketlilik; uluslararası haberleşmenin yoğunlaşması; uluslararası seyahatlerdeki artış; ulus-ötesi girişimlerin ve örgütlerin eylemlerine katılımın artması; uluslararası suç eylemlerinin yaygınlaşması; ulus-ötesi evlilikler ve çocuklar, sınır ötesi

ağlar, melez kültürler gibi hayatın ulus-ötesi yollarının çeşitlenmesi ve ekolojik krizdir (Beck, 2000: 96).

Gane'e göre Giddens, Beck ve Bauman'ın globalleşmeye yaklaşımları benzerlikler göstermektedir. Birinci benzerlik, globalleşme sürecinin 'elimizden kaçan dünya'yı (*runaway world*) ortaya çıkardığı düşüncesidir. İkincisi, her üçünün de globalleşme politikalarıyla ilgilenmeleridir. Üçüncü benzerlik ise globalleşmeye cevaplarında, sosyal adaleti ve kamu alanının yeniden canlandırılmasını öne çıkarmalarıdır (Gane, 2001: 87-89). Globalleşme sürecinin analizinde iki temel noktayı gözönünde bulundurmak gerekir. Birincisi, globalleşme, evrensellik iddiası ile farklı öznelerden ve farklı mekânlardan gelen kimlik taleplerini ve direnişleri birarada barındırır. İkincisi, globalleşme süreci, zaman-mekân ilişkisini dönüşüme uğratmış olsa da son tahlilde sermaye birikiminin temel kuralları tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle globalleşme, "kimlik/farklılık ilişkisi ve üretim kategorisi hesaba katılmadan tam olarak anlaşılabilir" (Keyman, 2002: 34).

Globalleşme ve Ulus-devlet

Ulus-devlet, belli sınırlar içinde yönetme tekeli elinde bulunduran, bu yönetimi hukuksal yaptırımlarla destekleyen, iç ve dış şiddet araçlarını kontrol eden bir egemenlik yapısını ifade etmektedir. Ulus-devlete atfedilen kriz, esasen içsel değil dışsal bir nedene dayanmaktadır. Kriz, globalleşmenin yarattığı sorunların ulus-devletin sınırlarını zorlamasından kaynaklanmaktadır (Sarıbay, 1998: 15-16). Globalleşme, modernite içinde ayrıcalıklı bir konumu ifade eden ulusal düzeyi ve bu düzeyle bağlantılı ulusal toplum, ulusal egemenlik, ulusal kimlik, ulusal ekonomi gibi kavramları belli bir meşruiyet kriziyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu, aynı zamanda, toplumsal ilişkileri ulus ölçeğinde kurgulayan modernitenin krizine işaret etmektedir (Keyman ve Sarıbay, 1998: 10).

Globalleşmenin ulus-devlet üzerindeki etkisi iki yönlüdür. Globalleşme, bir yönüyle ulus-devletin krizine işaret ederken, diğer yönüyle global aktörlerden biri olarak ulus-devletin kendini yeniden üretmesinin şartlarını yaratmaktadır. Toplumun ulus-devletin sınırları kapsamında değerlendirilmesinin artık mümkün olmadığını, globalleşmenin toplumsal ve siyasal olanın ülke toprağına bağlılığını zayıflatırken aynı zamanda hayat, eylem ve algı için yeni ulus-ötesi alanlar açtığını belirten Beck'e göre bu durum, ulus-devletin sonu anlamına gelmeyip, uluslar ve dünya toplumu arasındaki yeni bağımlılığa işaret etmektedir. Beck'in ifadesiyle global proje, "ulusal projeyi hem gerektirmekte hem de genişletmektedir" (Beck, 2000: 92).

17. yüzyıldan sonra kapitalizm, ulus-devlet sistemi aracılığıyla yayılmıştır. Ancak globalleşme, giderek ulusal sınırları aşındırmakta ve tek başlarına ülkelerin siyasetlerini, ekonomilerini ve sosyal yapılarını bağımsız ya da özerk biçimde sürdürmelerini yapısal olarak imkânsız hâle getirmektedir (Robinson, 2001: 160). Globalleşme süreci, bugünün dünyasında kültürel, ekonomik ve siyasal olanın yeni bağlamını kurarak, ulus-devleti ve onun işlevselliğini sağlayan kurumların yapısını değişime uğratmaktadır. Ulus-devlet varlığını yitirmiş olmasa da devletlerin toplumsal hayatı düzenleme yetenekleri gittikçe zayıflarken, devlet dışındaki unsurlar dünya düzeninin biçimlenmesinde artan

bir güce kavuşmaktadır (Falk, 2001: 46). Bu dönemde uluslararası aktörlerin iki yeni biçimi giderek önem kazanmaktadır. Birincisi, Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi ulus-ötesi ve devletlerarası (*inter-state*) örgütlerdir. İkincisi ise, global ilgiler üzerine daha gevşek biçimde örgütlenen ve hızla gelişip önem kazanan ulus-ötesi ağlar (*transnational networks*), hareketler ve lobilerdir (Therborn, 2001: 88).

Ulus-devleti aşındıran süreçler ekonomik, siyasal ve kültürel düzeylerde izlenebilmektedir. Ekonomik düzeydeki gelişmelerden birincisi, çok uluslu şirketlerin ulusal sınırları aşan ekonomik birimler hâline gelmeleri, bunun da ötesinde, ulusal düzenlemelerden etkilenmedikleri gibi, onları etkisiz kılacak bir güce erişmeleridir. İkinci gelişme, para piyasalarının ulaştığı esneklik ve büyüklüktür. Ulus-devletler bir yandan bu parasal kaynaklara ihtiyaç duyarken, bir yandan da piyasaları denetleme gücünden yoksun olmalarından dolayı dünya ölçeğindeki finansal sermayenin tepkilerine bağımlı hâle gelmektedirler (Mahçupyan, 1996: 186). Finansal sermayenin düzenlenmesi aracılığıyla uluslararası kapitalizmin yönetimi, global dinamiklerin gelişmesinde merkezi bir yere sahiptir. Dünya Bankası'nın ve Uluslararası Para Fonu'nun kurulmasına yol açan 1944'deki Bretton Wood Anlaşması ile başlayıp 1960'ların ve 70'lerin Üçlü Ticaret Komisyonu'na (*Trilateral Trade Commission*) ve Dünya Ticaret Örgütü'ne kadar giden kurumlaşmalar ekseninde global kapitalizmin inşa süreci izlenebilmektedir (Downes, 1998: 602). Bu bağlamda, kapitalizmin yeniden yapılanma süreci olarak globalleşmeyi, emperyalizmin yeni bir aşaması biçiminde tanımlayan yaklaşımlar¹ da mevcuttur.

Bunun yanında, siyasal düzeyde bakıldığında, global örgütlerin etkilerinin arttığı, sınırlı yaptırım gücüne sahip olsalar da bu kuruluşların çevre, insan hakları, silâhsızlanma gibi konularda yeni ilkeler geliştirdikleri gözlenmektedir. Bir başka deyişle uluslararası ilişkilerde ve devlet-toplum ilişkilerinde global standartların oluşturulması yönünde bir eğilim de söz konusudur. Bütün bu gelişmelerin sonucu, ulus-devlete bağlı egemenlik nosyonunun belirsizleşmesi ve ulus-devletin geleneksel karar alma süreçlerinin tartışılır hâle gelmesidir (Mahçupyan, 1996: 187-188). Egemenliğe karşı meydan okumalar, kapsamlı makro-ekonomik politikalar yürüten ulus-devletlerin tek yanlı iktidarlarını kaybetmeleri anlamına gelmektedir. Birçok devlet, globalleşme çabalarıyla bölgesel veya uluslararası örgütlerle işbirliği yapmak için kendi ulusal politika yapma yeteneklerinden vazgeçmektedir. 1970'lerden beri, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü, az gelişmiş üye ülkelerin para ve maliye politikaları üzerinde daha otoriter önlemleri zorlamaktadır. Yapısal uyum programları, bu ülkeleri, globalleşen birliklere/örgütlere ve onların egemen hükümetlerine bağımlılıklarını derinleştiren reformlara yöneltmektedir (Farazmand, 1999: 516).

Kültürel düzeydeki gelişmelerden birincisi, Weberyen anlamda kültürel dünyayı ifade eden ulusun kendi içindeki heterojenliğinin (ırk, etniklik, alt kültürler) ön plana çıkması ve siyasal dünyayı ifade eden devletin kötü, dolayısıyla minimize edilmesi ve düzenleme yeteneğinin sınırlandırılması gereken bir kurum olarak görülmesidir

1 Globalleşmeyi, 'global sömürgecilik', 'emperyalizmin yeni biçimi', 'yeni sömürgecilik' şeklinde nitelendiren bu yaklaşımların ortak yönü, globalleşmeyi özne/nesne ikilemi çerçevesinde ele almalarıdır. Buna göre, globalleşme öznesinden bağımsız biçimde kavranamaz. Bu özne, tarihsel, düşünsel ve ekonomik olarak Batı uygarlığıdır. Globalleşmenin 'eşitsizlik' boyutunu öne çıkaran bu yaklaşımlar için bkz. (Ayman Güler, 1996; Erkızan, 2002).

(Sarıbay, 1998: 18). İkinci gelişme ise iletişim alanındaki teknolojik ilerleme nedeniyle bilginin yaygınlaşması ve ulaşılabilirliğinin artmasıdır. Bu durum bireylerin dünyasını genişletmekte, kendilerini ulus-devleti aşan daha geniş coğrafi mekânlar içinde tanımlamalarına yol açmaktadır (Mağcupyan, 1996: 186). Globalleşmenin etkileri, gündelik hayatta doğrudan izlenebilmektedir. Çok uzakta mekânlarda gerçekleşen olaylar bile, bireylerin gündelik hayatlarını etkilemektedir. Ulus bütünlüğünü aşandıran bu süreçler, diyalektik biçimde ulus-altı yerellikleri de beslemektedir.

Ulus-devletin krizine işaret eden bütün bu gelişmelere karşın globalleşme, devletin ve egemenliğin üstün ya da yersiz olduğu anlamına gelmemektedir. Eğer devlet, zamana ve mekâna göre yapısı ve rolü değişen, sabit olmayan tarihsel bir kategori ise globalleşme, ulus-devletin amaçlarının, işlevlerinin ve egemen otoritesinin yeniden düzenlenmesine işaret eden bir süreçtir (Cohen, 2001: 75 ve 93). Bu süreçte, ulus-devletin kurumsal varlığı devam edecek, ancak bir güç aygıtı olarak varoluş biçimi değişime uğrayacaktır. Çünkü ulus-üstü örgütler, uluslararası işbirliği örgütleri, yerel ve bölgesel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve bunların yarattığı ağlar, ulus-devletin egemenliğini paylaşır bir niteliğe bürünmüşlerdir (Castells, 1999: 694).

Meyer (2000), global toplumun devletsiz (*stateless*) bir niteliğe sahip olduğunu, dolayısıyla ulus-devlet kimliklerini meşrulaştırdığını belirtmektedir. Bu değerlendirmeye göre, global toplum kendiliğinden devletsizdir ve çok sayıda kollektif aktöre ihtiyaç duymaktadır. Global toplum, siyasal örgütlerin denetlediği bir merkeze, bütün üzerinde meşru egemenliği olan bir devlet örgütüne sahip değildir. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi bazı örgütlerden söz edilebilir, ancak bu örgütler egemen değildirler. Otoritelerini, onları meydana getiren alt birimler olan ulus-devletlerin yetkilendirdiği delegelerden almaktadırlar (Meyer, 2000: 233 ve 236).

Global-ulusal ikiliğine eleştirel biçimde yaklaşan Robinson da globalleşme ile ulus-devlet arasındaki ilişkiyi ‘ulus-ötesi devlet’ kavramıyla açıklamaktadır. Ona göre, ulus-devlet ne önceliğini sürdürmekte ne de tarih sahnesinin dışına atılmaktadır. Fakat, ulus-ötesi devletin daha geniş yapısı içinde emilmekte ve dönüşmektedir. Bu bağlamda ulus-ötesi devlet, ulus-devlet sisteminin uluslararası yayılması olarak değerlendirilmektedir. Ulus-ötesi devlet kavramı ‘uluslararası’ (*international*) ile ‘ulus-ötesi’ (*transnational*) arasındaki farkta temellendirilmektedir. Uluslararası, mevcut ulus-devletler sistemi üzerine dayalı dünya dinamiklerinin kavramıdır. Ulus-ötesi ise bu sistemi aşan süreçleri ve toplumsal ilişkileri tanımlamaktadır (Robinson, 2001: 158-161).

Globalleşmenin ulus-devlete dayalı demokrasi için ciddi bir tehlike oluşturduğu yönünde yaygın bir anlayış vardır. Globalleşmenin demokrasi üzerindeki etkileri, genellikle kopuşlar veya demokratik açıklar bağlamında açıklanmaktadır. Held (2000: 402-403)’e göre bu kopuşlar, dünya ekonomisi, uluslararası örgütler, bölgesel ve global örgütler, uluslararası hukuk ve askerî ittifaklar ile ilke olarak kendi geleceğini belirleyen ulus-devlet arasında ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle ulus-ötesi politikalarla devlet temelli siyasal kuruluşlar örtüşmemekte ve devletin siyasal denetimi dışında kalan alanlar oluşmaktadır.

Bu demokratik açıklar/kopuşlar, ister istemez global düzeyde bir ‘yönetişim’ ihtiyacını doğurmaktadır. Ancak global yönetim, siyasetin sınırlarına ilişkin bir düşünce olarak ulus-devleti sorunsallaştırmaktadır. Global yönetim ile ulus-devlet arasındaki gerilim konusunda iki temel yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlar, David Held’in sunduğu ‘kozmpolitan demokrasi yaklaşımı’ ile Paul Hirst ve Grahame Thompson tarafından temsil edilen ‘ekonomi yönelimli yaklaşım’dır (Çıtak, 2000: 47).

Kozmotopitan demokrasi yaklaşımı, ulus-devletin demokrasinin en uygun kabı ve aracı olduğu varsayımına dayanan ve meşru-demokratik yönetişimin sadece devlet düzeyinde gerçekleştirilebileceğini savunan ulus-devlet temelli demokrasi anlayışının (Goodhart, 2001: 532) geçerliliğini yitirdiğini savunmaktadır. Kozmpolitan demokrasi modeline göre temel hedef, ana koşulu özerkliğin kuruluşu ve bireyi dünyaya kazandırma amacındaki siyasal toplulukların özerkliği destekleyen düzenlemelerle eklemlenmesi olan demokrasinin başarılmasıdır. Held, insanların özerklik ve karşılıklı bağımlılık ilkelerinde kendi eşit çıkarlarının farkına varmaları durumunda, zamanla özerk hale geleceklerini düşünmektedir. Bir siyasal topluluktaki özerkliğin sürdürülebilmesinin koşulu, diğer toplulukların eylemlerinden veya ağların topluluk sınırlarını aşan etkileşimlerinden kaynaklanan tehditlerin engellenmesidir. Bu bağlamda siyasal topluluktaki demokratik kamu hukuku, uluslararası alanda da kozmpolitan demokratik hukuku gerektirmektedir (Aktaran: Çıtak, 2000: 50-51).

Kozmpolitan demokrasi yaklaşımına göre ulus-devlet, demokrasinin gerçekleştirilmesi için sorunlu bir yapıdır. Sorun olarak görülen şey, ulus-devlet temelli demokrasi ile global politikalar arasındaki mekân uyumsuzluğudur (Goodhart, 2001: 542). Çıtak (2000)’a göre, globalleşme süreci de bunu doğrulamaktadır; çünkü bir sorun çözücü olarak ulus-devletin meşruiyeti zayıflamaktadır. Ancak, global yönetim düzeyinde de meşruiyet sorununun kolay bir çözümü olmadığını belirtmek gerekir.

Bu aşamada kozmpolitan demokrasinin pratiğe nasıl aktarılacağı sorusu önem kazanmaktadır. Beck’in “Bütün ülkelerin kozmpolitanları, birleşin!” sloganıyla sonlanan ‘Kozmpolitik Manifesto’su, bu bağlamda bir takım öngörüler ve teklifler içermektedir. Beck’e göre ulus-devletten ulus-ötesi ve kozmpolitan demokrasiye geçiş, yeni bir siyasal özne olarak ‘global vatandaşların ulus-ötesi partisi’ni gündeme getirecektir (Beck, 1999: 53). Ekolojik krizden göç ve yabancı düşmanlığına, şiddetten sermaye hareketlerine, yoksulluktan adalet günümüzün temel sorunları, ulusun siyasal çerçevesini aşan sorunlardır. Ulusal politikalarla uzlaştırılamayacak yeni bir global-yerel diyalektiği oluşmuştur ve bu sorunlar ancak ulus-ötesi düzeyde kavranabilir ve çözülebilir. Bunun için yeni siyasal özneler ihtiyacı vardır. Bu özneler, ulus-ötesi sorunları ulus-ötesi biçimde sunan ve bunu ulus-devletin siyasal alanında gerçekleştiren kozmpolitan partilerdir (Beck, 1999: 54).

Kozmpolitan partilerin oluşumu için Beck (1999) üç yol öngörmektedir: (1) bu partilerin değerleri ve amaçları, ulusal geleneklerden ve dayanışmadan beslenen ulusal partilere karşıt olarak, bütün kültürlerdeki ortak insanî gelenekler tarafından biçimlendirilecektir; (2) global sorunları siyasal muhayyilelerinin merkezine yerleştirecek ve sürekli olarak ulusal siyasal sistemlerde reformu amaçlayan bir siyasal

eylem yürüteceklerdir; (3) çok uluslu partiler biçiminde örgütlenecek global toplumun farklı parçalarını birbirine bağlayacaklardır. Buradaki önemli sorun, global hareketlerin destekçilerinin kimler olacağıdır. Yani, global partilerin seçmenleri, nasıl ve hangi düzeyde temsil edilecektir? Beck, bu sorunun siyasal alanda ve tecrübeye dayalı olarak cevap bulacağını düşünmektedir (Beck, 1999: 55). Beck'in öngördüğü kozmopolitan modele yönelik temel eleştirilerden biri, bu modelin güç faktörünü yeterince hesaba katmamasıdır (Olma, 2001: 111).

Sonuç

Yönetişim kapasitelerinin değişmesine ve ciddi biçimde zayıflamasına karşın, ulus-devletler, uluslararası yönetişimin temel aktörü olmayı sürdürmektedir. Hirst ve Thompson'ın da ifade ettiği gibi, mevcut dünya ekonomik düzeni global bir ekonomi değil, uluslararası bir ekonomidir. Global ekonomi ile uluslararası ekonomi arasında önemli farklar vardır. Birincisinde belirleyici olan dünya piyasa güçleri ve ulus-ötesi şirketlerdir; ulusal politikalar etkisizdir. İkincisinde ise şirketler ayrı ulusal ekonomilerdeki tabanlarından ticaret yapmaktadırlar ve ulusal politikalar geçerliliğini korumaktadır (Hirst ve Thompson, 1998: 204 ve 220). Bugün yüksek ve artan oranda uluslararası ticaretin ve yatırımların olduğu bir dünya ekonomisi vardır; ancak bu global bir ekonomi değildir.

Uluslararası ekonomik düzende ulus-ötesi şirketler, süregiden ulus-devlet temelli kamu yönetişiminden büyük yararlar sağlamaktadırlar. Çünkü bu şirketler, uluslararası düzeyde finans piyasalarının güvenlik ve istikrarını, serbest ticaret için güvenli bir çerçeve ve ticari haklarının korunmasını istemektedirler. Bu bağlamda 'globalleşme retoriği'nin savunduğu gibi, ulus-devletlerin kendi sınırları içindeki ekonomik faaliyetleri artık denetleyemediği, sermaye hareketlerinin belirleyici olduğu bir durumdan söz edilemez. Ulus-devletlerin sınırlar üzerindeki kontrolü uluslararası pazarlar ve yeni medyalar tarafından zayıflatılmış olsa da sınırların ve kitlelerin denetimindeki temel rol hâlâ ulus-devlete aittir. İnsanlar, sermayeden, mallardan ve düşüncelerden daha az hareketlidirler ve ulusallıklarını korumaktadırlar. Kısaca belirtmek gerekirse, ulus adına konuşabilecek ulus-devletten daha meşru bir güç yoktur (Hirst ve Thompson, 1998: 204-210).

Uluslararası yönetişimin sağlanması için uluslararası, ulusal ve bölgesel güçlerin bir sistem içinde birleştirilmeleri gerekir. Yoksa bu güçler arasında doğacak boşluklar yönetişimi aşındırır. Ulus-devlet, bu birleştirme işleminin eklem yeri konumundadır (Hirst ve Thompson, 1998: 219). Uluslararası düzey ile ulus-altı düzey arasındaki ana eksendir. Paradoksal biçimde, dünya ekonomisi uluslararasılaştığı ölçüde, ulus-devlete duyulan ihtiyaç artmaktadır. Böylece ulus-devlet, tek egemen güç konumundan uzaklaşsa da uluslararası yönetişimdeki işleviyle yeni bir egemenlik elde etmektedir. Özetle globalleşme, tek bir global toplumu çağrıştırmamaktadır. Fakat toplumda ve siyasette, uluslaşmanın çözülüşü (*de-nationalization*) ile yeniden uluslaşma (*re-nationalization*), yerleşmenin çözülüşü (*de-localization*) ile yeniden yerleşme (*re-localization*) süreçleri birarada işlerlik kazanmaktadır.

Kaynaklar

- Aslanoğlu, Rana A. (1998). *Kent, Kimlik ve Globalleşme*, Bursa: Asa Kitabevi.
- Ayman Güler, Birgül (1996). *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi: Yapısal Uyarlama Politikaları*, Ankara: TODAİE Yayını.
- Bauman, Zygmunt (1999). *Globalleşme*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2001). "Wars of the Globalization Era", *European Journal of Social Theory*, 4(1): 11-28.
- Beck, Ulrich (1999). "Democracy Beyond the Nation-State: A Cosmopolitical Manifesto", *Dissent*, 46(4): 53-55.
- Beck, Ulrich (2000). "The Cosmopolitan Perspective: Sociology of the Second Age Modernity", *British Journal of Sociology*, 51(1), s. 79-105.
- Castells, Manuel (2000). "Toward a Sociology of the Network Society", *Contemporary Sociology*, 29(5), s. 693-699.
- Cohen, Edward S. (2001). "Globalization and the Boundries of the State: A Framework for Analysing the Changing Practice of Sovereignty", *Governance*, 14(1), s. 75-97.
- Çıtak, Zana (2000). "A Critical Analysis of Two Approaches to Globalization and Governance", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 27(1-2), s. 47-69.
- Downes, Bryan T. (1998). "The Role of the Governments in 21st Century Governance: A Concluding Essay", *The Social Science Journal*, 35(4), s. 589-599.
- Falk, Richard (2001). *Yırtıcı Globalleşme: Bir Eleştiri*, (Çev. A. Çaksu), İstanbul: Küre Yayınları.
- Farazmand, Ali (1999). "Globalization and Public Administration", *Public Administration Review*, 59(6), s. 509-522.
- Gane, Nicholas (2001). "Chasing the 'Runaway World': The Politics of Recent Globalization Theory", *Acta Sociologica*, 44(1), s. 81-89.
- Giddens, Anthony (1994). *Modernliğin Sonuçları*, (Çev. E. Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, Anthony (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*, (Çev. O. Akınhay), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Goodhart, Michael (2001). "Democracy, Globalization, and the Problem of the State", *Polity*, 33(4), s. 527-546.
- Held, David, Anthony McGrew, David Goldblatt ve Jonathan Perraton (1999). "Globalization", *Global Governance*, 5(4), s. 483-496.
- Held, David (2000). "Regulating Globalization? The Reinvention of Politics", *International Sociology*, 15(2), s. 394-408.

Hirst, Paul ve Grahame Thompson (1998). *Globalleşme Sorgulanıyor*, (Çev. Ç. Erdem ve E. Yücel), Ankara: Dost Kitabevi.

Keyman, E. Fuat ve A. Yaşar Sarıbay (1998). “Globalleşme, Siyaset ve Toplumsal Yaşam”, E. F. Keyman ve A. Y. Sarıbay, (Ed.) *Globalleşme, Sivil Toplum ve İslam*, Ankara: Vadi Yayınları.

Keyman, E. Fuat ve A. Yaşar Sarıbay (2000). *Global Yerel Eksende Türkiye*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Keyman, E. Fuat (2002). “Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Globalleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma ve Öteki Sorunsalı”, *Doğu Batı*, (18), s. 27-53.

Macleán, Jason (2000). “Globalization and the Failure of the Sociological Imagination: A Review Essay”, *Critical Sociology*, 26(3), s. 329-349.

Mahçupyan, Etyen (1996). *Osmanlı'dan Postmoderniteye*, İstanbul: Patika Yayınları.

Meyer, John W. (2000). “Globalization: Sources and Effects on National States and Societies”, *International Sociology*, 15(2), s. 233-248.

Olma, Sebastian (2001). “Globalization, the Pudding and the Question of Power”, *Theory Culture and Society*, 18(4), s. 111-122.

Robertson, Roland (1999). *Küreselleşme: Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, (Çev. Ü. H. Yolsal), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Robertson, Roland ve Habib Haque Khonder (1998). “Discourses of Globalization”, *International Sociology*, 13(1), s. 25-40.

Robinson, Willam I. (1998). “Beyond Nation-State Paradigms: Globalization, Sociology and the Challenge of Transnational Studies”, *Sociological Forum*, 13(4), s. 561-594.

Robinson, Willam I. (2001). “Social Theory and Globalization: The Rise of a Transnational State”, *Theory and Society*, (30), s. 157-200.

Sarıbay, Ali Yaşar (1998). “Globalleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam”, E. F. Keyman ve A. Y. Sarıbay (Ed.), *Globalleşme, Sivil Toplum ve İslam*, Ankara: Vadi Yayınları.

Therborn, Göran (2000). “Globalization: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance”, *International Society*, 15(2), s. 151-179.

Therborn, Göran (2001). “Into the 21st Century: The New Parameters of Global Politics”, *New Left Review*, (10), s. 87-110.

Wallerstein, Immanuel (2000). “Globalization or the Age of Transition?: A Long Term View of the Trajectory of the World-System”, *International Sociology*, 15(2), s. 249-265.